

ALKUSANAT

Syntaksia on viimeisten kymmenen vuoden aikana tutkittu vilkkaasti. Transformaatiokieliopin vallan hajottua tutkimus on laajentunut automomisesta rakennetutkimuksesta sekä pragmatiikkaan, semantiikkaan että morfologiaan päin. Kehitys on ollut nopeaa, ja useita erilaisia kielioppimalleja on syntynyt generatiivisen kielioppiperinteen jatkajiksi ja sen rinnalle. Uudet kuvausmenetelmät (unifikaatio ym.) ja uudet apuvälineet (tietokoneet) ovat luoneet uudenlaisia mahdollisuuksia kielen kuvaukseen ja samalla radikaalisti muuttaneet käsitystä kielestä: kyseessä ei ole staattisen sääntöjärjestelmän avulla kuvattava suljettu systeemi, vaan avoin, muuttuva prosessi, jossa kokonaisuus muodostuu vuorovaikutteisesti epätäydellistä informaatiota sisältävistä osista. Samalla vanhoihin kysymyksenasetteluihin on saatu erilainen näkökulma ja joukko uusia ongelmia on noussut esiin. Mikä on kielikyvyn, kielenkäytön ja kieliopin suhde? Millä tavalla tieto tulisi kuvata kieliopissa? Miten leksikko ja syntaksi vaikuttavat toisiinsa (morfosyntaksi)? Miten semantiikka tulee ottaa huomioon lauseen analyysissa? Mikä on kuvauksen formaali adekvaattisuus? Nämä ja monet muut ovat tällä hetkellä keskeisiä syntaktisia kysymyksiä. Funktionaalisempaan näkökulmaan pyrkivät tutkijat ovat myös omalta osaltaan vaikuttaneet syntaksin rajojen laajenemiseen korostamalla kielen sosiaalista ja interpersonaalista luonnetta.

Muun muassa näiden ajatusten saattamana Suomen kielitieteellinen yhdistys järjesti 15. - 16. tammikuuta Espoon säästöpankkiopistolla seminaarin, jonka teemana oli **Syntaksin viimeaikainen kehitys**. Seminaarin tarkoitus oli esitellä erilaisia syntaksin teorioita ja näiden teorioiden kehitysnäkymiä. Seminaari oli tarpeen ja kiinnostuksesta kieli runsas kuulijakunta, noin 80 osanottajaa.

Seminaarin aloitti Anders Holmberg selvittämällä laajasti transformaatiokieliopin perinteen läheisimmän jatkajan, Government-Binding-teorian perusteita. Hänen jälkeensä Fred Karlsson puhui lauserakenteen prosessoimisen mallintamisesta ja esitteli kehittelemäänsä prosessointikielioppia. Marketta Sundman esitti katsauksen sijakielioppiin, ja Jan-Ola Östman kertoi Charles Fillmoren konstruktiokieliopista. Seuraava päivä alkoi jo klassiseksi muuttuneella lausekerakenneteorialla: Annamari Soini esitteli Ray Jackendoffin X-bar-syntaksia ja sen soveltamista adverbien kuvaukseen, Pirjo Kukkonen puolestaan kertoi kuinka X-bar-mallia voidaan soveltaa ruotsin NP:n kielihistorialliseen kuvaukseen. Tauon jälkeen Kristiina Jokinen esitteli kategoriakielioppia ja Lauri Carlson unifikaatiopohjaisia kieliopin malleja. Ritva Nordström-Luomaketuri selvitti lausemaisuuksien astetta käännösvastaavuuskriteerinä ranskaa

suomennettaessa, ja Pentti Leino käsitteli Langackerin tilakielioppia. Viimeisenä esiintyi Esa Itkonen, joka puhui luonnollisesta syntaksista, tutkimussuunnasta, jota edustavat mm. Haiman ja Givon ja joka korostaa kielen ikonisuutta maailman käsitteellistetyn rakenteen kanssa. Tämän osaston kirjoitukset ovat tuon seminaarin satoa.

Suomessa syntaksin tutkimus on viime aikoina jäänyt varsin vähäiseksi, vaikka kansainvälisesti ala on ollut intensiivisessä ja varsin hedelmällisessä vaiheessa. Käsitteistön, terminologian ja eri teorioiden tunteminen on siten tarpeen paitsi kansainvälisen tutkimuksen seuraamiseksi myös suomen kieleen kohdistuvan tutkimuksen edistämiseksi. Kielioppi-teorioiden tyrmääminen liian englantikeskeisinä ja suomen kielen kuvaukseen sopimattomina on jo muodostunut fraasiksi. Kuitenkin suomen kieltä on varsin vähän tutkittu minkään laajemman "englantiin pohjautuvan" teorian valossa, eikä teorioiden rajoja ja kuvausvoimaa siis ole edes yritetty eksplisiittisesti määrittää. Toisaalta suomen kieli sisältää useita sellaisia ilmiöitä, joiden käsittely tunnettuja teorioita käyttäen hyödyttäisi lingvististä tutkimusta laajasti ja toisi erityisesti anglo-amerikkalaisille kielentutkijoille sitä "eksoottista" materiaalia, jossa teorian kestävyys voidaan koetella. Suomen kieli on perinteisin tutkimuskeinoin järjestetty mielenkiintoiseksi aineistoksi, mutta on puuttunut teoria, joka kokoaa ilmiöt yhteen, antaa niille yhtenäisen kuvauksen ja selittää niiden suhteet. Tässä suomalaisilla lingvisteillä on paljon tehtävää, mutta myös paljon annettavaa. Voisi puhua jopa eräänlaisesta velvollisuudesta avata "ikkunat auki Eurooppaan": sen lisäksi, että sallitaan uusien tuulien puhaltaa sisään, myös viedään suomen kielen tutkimus maailmalle.

Kristiina Jokinen